

AUGUSTE D. IN ALZHEIMERJEVA BOLEZEN

4. novembra 1906 je imel Alois Alzheimer pomembno predavanje, v katerem je prvič opisal obliko demence, ki so jo kasneje po predlogu Emila Kraepelina poimenovali Alzheimerjeva bolezen. V svojem predavanju na 37. konferenci psihiatrov jugozahodne Nemčije v Tübingenu je Alzheimer opisal bolnico Auguste D., 51-letno žensko iz Frankfurta, pri kateri je šlo za napredujočo kognitivno motnjo z žariščnimi simptomi, halucinacijami, blodnjami in socialno neustreznim vedenjem. Pri obdukciji so odkrili plake, neurofibrilarne pentlje in aterosklerozne spremembe. Eponim Alzheimer, s katerim so v začetku označevali preslenilo demenco, so kasneje uporabljal za najpogostejši vzrok primarne demence – senilno demenco Alzheimerjevega tipa.

Alzheimer in Auguste D.

Alzheimer se je rodil 14. junija 1864 v nemški vasi Marktbreit blizu Würzburga. Medicino je študiral na univerzah v Berlinu, Tübingenu in Würzburgu, kjer je leta 1887 napisal svojo doktorsko disertacijo »Über die Ohrenschmalzdrüsen« (O ušesnih cerumenskih žlezah) in ustvaril svoje prve histološke slike. Decembra 1888 je pričel s poklicno potjo zdravnika kot specializant v Bolnišnici za duševno bolne in epileptike v Frankfurtu na Maini. Postopno je napredoval v seniornega zdravnika. Alzheimerjevi raziskovalni interesi so bili široki. Poleg demence degenerativnih in žilnih (arterioskleroznih) vzrokov so ga zanimali še psihoze, forenzična psihiatrija, epilepsija in nadzor rojstev. Zanimanje za nevropatologijo demenc je delil s svojim kolegom Franzom Nisslom, ki je prišel v Frankfurt marca 1889. Nissl je Alzheimerju omogočil uporabo novih histopatoloških tehnik za preučevanje bolezni živčevja. 25. novembra 1901 je bila Auguste D. sprejeta v frankfurtsko bolnišnico, kjer jo je pregledal Alzheimer. Imela je zanimiv skupek simptomov, med drugim slabo razumevanje in spomin, pa tudi motnje govora, neorientiranost, nepredvidljivo vedenje, paranojo, slušne halucinacije in močno izraženo psihosocialno motnjo. Leta 1903 je Alzheimer zapustil Frankfurt in se, po krajšem bivanju v Heidelbergu, preselil na Kraljevsko psihiatrično kliniko v Münchnu, katere direktor je bil Kraepelin. Tam je Alzheimer nadaljeval s sledenjem primera Auguste D. do njene smrti v Frankfurtu 8. aprila 1906, ko se je lotil še proučevanja nevropatoloških značilnosti njene bolezni.

Auguste D. in njena kartoteka

19. decembra 1995, so v rojstnem kraju Marktbreit počastili 80. obletnico Alzheimerjeve smrti. Ob tej priložnosti so otvorili njegovo hišo kot muzej in konferenčni center. Hišo je kupila tврdka Ely Lilly, obnovili so jo pod nadzorom Ulrike Maurer. Pred tem so opravili obsežno iskanje kartoteke Auguste D, ki se je od Perusinijevega opisa leta 1909 izgubila. Iskali so jo več let; le dva dneva po 80. obletnici so jo našli v arhivih Oddeka za psihiatrijo in psihoterapijo Univerze Johann Wolfgang Goethe v Frankfurtu.

Modro obarvana kartonska kartoteka je bila po 90 letih še vedno v dobrem stanju (slika 1); vsebovala je 32 listov z bolnišnim sprejemnim poročilom, potrdilom in tremi različicami opisa primera eno v latinici in dvema v stari nemški pisavi Sütterlin. Prva različica v latinici, ki jo je objavil Perusini in so jo kasneje prevedli, se prične z vprašanji o bolnišnem možu, sledijo klinični opis bolnice, podrobnosti o poteku njene bolezni in poročilo o njeni smrti s histopatološko diagnozo. Delu, napisanem v latinici, sledi skoraj identična kopija v Sütterlinu. Na lističu papirja s pisavo Auguste D. in datumom, ki ga je zapisal Alzheimer, je prikazana »amnestična motnja pisanja«, kakor jo je poimenoval sam Alzheimer (slika 2). Alzheimerjeve z roko zapise opombe, prav tako v Sütterlinu, podrobno opisujejo bolnišne simptome v prvih štirih dneh bivanja v bolnišnici. Med Alzheimerjevimi zapiski so dodatni primeri poskusov Auguste D., da napiše svoje ime. Kartoteka vsebuje tudi štiri njene fotografije (najbolj impresivna je prikazana na sliki 3) in poročilo o poteku bolezni z natančnimi zapiski, ki se začnejo 29. junija 1905 in končajo 8. aprila 1906, na dan njene smrti. Na koncu kartoteke je nekaj pričevanj in obrazec za sprejem na hospitalizacijo za mentalno bolne, skupaj z enostranskim poročilom Kraljevskega psihiatričnega oddelka iz Münchna.

26. november 1901

Bolnica sedi na postelji z nemočnim izrazom. Kako vam je ime? *Auguste*. Priimek? *Auguste*. Kako je ime vašemu možu? *Mislím, da Auguste*. Vaš mo? *Ah, moj mo?*. Gleda kot da ne bi razumela vprašanja. Ali ste poročeni? *Z Augusto, Gospa D.? Da, da, Auguste D.* Kako dolgo ste tukaj? *Izgleda, da se skuša spomniti. Tri tedne*. Kaj je to? *Pokažem ji svinčnik. Pisalo*. Denarnico, ključe, dnevnik in cigaro pravilno prepozna. Za kosilo je cvetačo in svinjino. Vprašam jo, kaj jede. *Odgovori, da špinačo*. Ko je zvečila meso in sem jo vprašal, kaj dela, je odgovorila krompir in nato hren. Če je pokažem različne predmete, se po krajšem času več ne spomni, kateri so bili.

Vmes vedno govori o dvojčkih. Ko jo prosim, naj piše, drži knjigo na tak način, da ima človek občutek, da je izgubila desno vidno polje. Ko jo prosim, naj napiše Auguste D., poskuša napisati Gospa in pozabi na ostalo. Vsako besedo ji je potrebno ponoviti. Amnestična motnja pisanja. Zvečer je njen spontani govor poln parafrazij in perserveracij.

Izvečki z 29. novembra 1901

...Katerega leta smo? *Tisoč osemsto*. Ali ste bolni? *Drugi mesec*. Kako je ime bolnikom? *Odgovori hitro in pravilno. Kateri mesec je? Enajsti*. Kako se imenuje enajsti mesec? *Zadnji, če ni zadnji*. Kateri? *Ne vem*. Kakšne barve je sneg? *Bele*. Sajje? *Črne*. Nebo? *Modre*. Travniki? *Zelene*. Koliko prstov imate? *Peč*. Oči? *Dvoje*. Nog? *Dve*.

...Če kupite šest jajc, vsakega po 70 centov, koliko to stane? *Različno*. Na kateri ulici stanujete? *Lahko vam povem, moram malo počakati*. Kaj sem vas vprašal? *Torej, to je Frankfurt na Maini*. Na kateri ulici stanujete? *Ulica Waldemar, ne, ne...* Kdaj ste se poročili? *Trenutno ne vem. Ta ženska živi v istem nadstropju*. Katera ženska? *Ženska, kjer živim*. Bolnica pokliče Gospa G., gospa G., tukaj stopnišče navzdol, stanuje... Pokažem ji ključ, svinčnik ter knjigo in vse pravilno poimenuje. Kaj sem vam pokazal? *Ne vem, ne vem*. Teško je, ali ne? *Tako sem živčna, tako živčna*. Pokažem ji tri prste; koliko prstov? *Trije*. Ste še vedno živčni? *Da*. Koliko prstov sem vam pokazal? *Torej, to je Frankfurt na Maini*.

Bolnico naprosim, da prepozna predmete z dotikom, z zaprtimi očmi. Zobna ščetka, goba, kruh, žemljica, žlica, krtača, steklo, nož, vilice, krožnik, denarnica, nemška marka, cigara, ključ. Prepozna jih hitro in pravilno. Z dotikom poimenuje medeninast vrček *vrč za mleko*, čajna žlička, ko pa odpre oči, takoj reče vrček.

Pisanje, naredi kot opisano. Ko mora napisati Auguste D, napiše Gospa in nato moramo ponoviti ostale besede, ker jih je pozabila. Bolnica ne more naprej pisati in ponavlja, *izgubila sem se*.

Branje, preskakuje na naslednjo vrstico in trikrat ponovi isto vrstico. Vendar črke prebere pravilno. Izgleda, da ne razume, kar prebere. Besede poudarja na nenavaden način. Nenadoma reče *dvojčka*. *Poznam gospoda Dvojčka*. Med pogovorom ves čas ponavlja besedo dvojček.

Odzivi zenic na svetlobo in akomodacijo so takojšnji. Jezik je normalno gibljiv, suh, rumeno-rdeče-rjav. Ni motenj v artikulaciji govora. Med pogovorom se pogosto se zaustavlja pri artikulaciji besed (kot da ne bi vedela, ali je kaj povedala pravilno ali ne). Ima zobno protezo. Ni razlike obraznih živcev. Mišična moč: na levi strani znatno zmanjšana v primerjavi z desno. Patelarna refleksa normalna. Radialna refleksa blago (a ne pomembno) rigidna. Srčne konice ne tipam. Srčna zamolklna ni povečana. Drugi pljučni in aortni ton nista poudarjena.

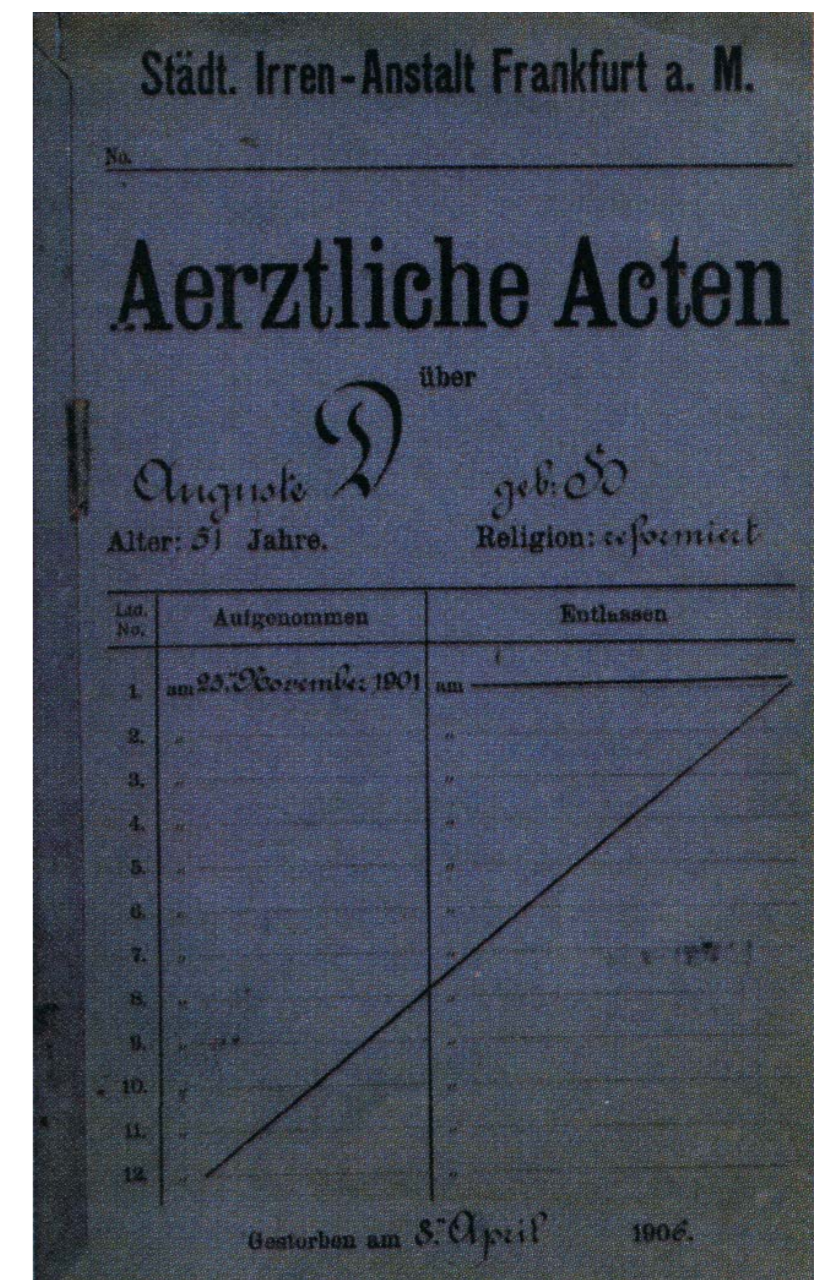
Med fizikalnim pregledom sodeluje in ni živčna. Nenadoma reče *Ravnokar je poklical otrok, ali je tam?* Sliši ga, da kliče..., pozna gospo Dvojček. Ko so jo pripeljali iz sobe za osamitev k postelji, je postala razburjena, kričala je, ni sodelovala; zelo jo je bilo strah in ponavljala je *Ne bom porezana. Jaz se ne porežem*.

Alzheimerjevo poročilo v Sütterlinu se konča 30. novembra 1901. Dve drugi različici, v Sütterlinu in latinici, dokumentirata nadaljnji potek Augustine bolezni. V latinski različici je vpis s 7. novembra 1905: »Tendenco k nastanku preležanine od začetka 1906. Razjede v predelu križa in levega trohantra velikosti 5 cm. Zelo oslabela, v zadnjih dneh visoka vročina do 40°C. Pljučnica obeh spodnjih režnjev.«

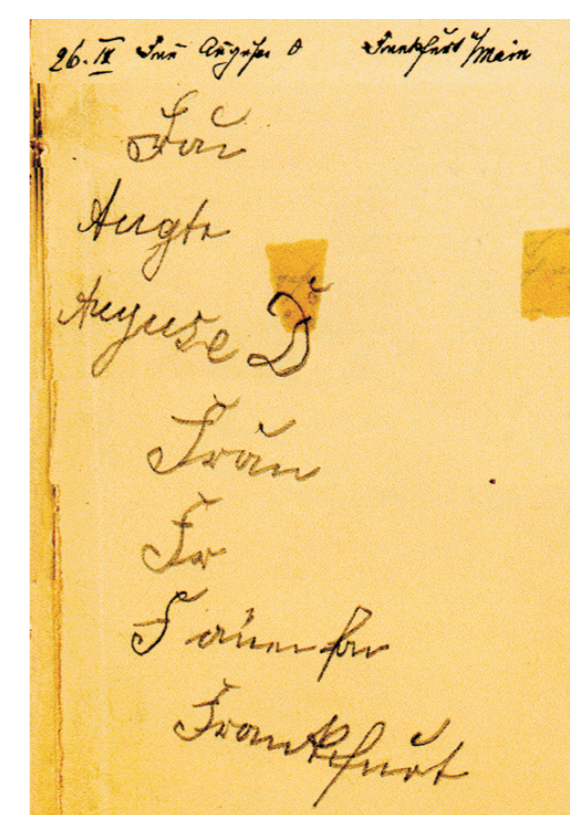
Dneva Augustine smrti, 8. april 1906, ni omenil Alzheimer, temveč njegova (neimenovana) kolega, ki sta napisala sledeče poročilo (v latinici) o smrti in nevropatološke diagnoze:

8. april 1906

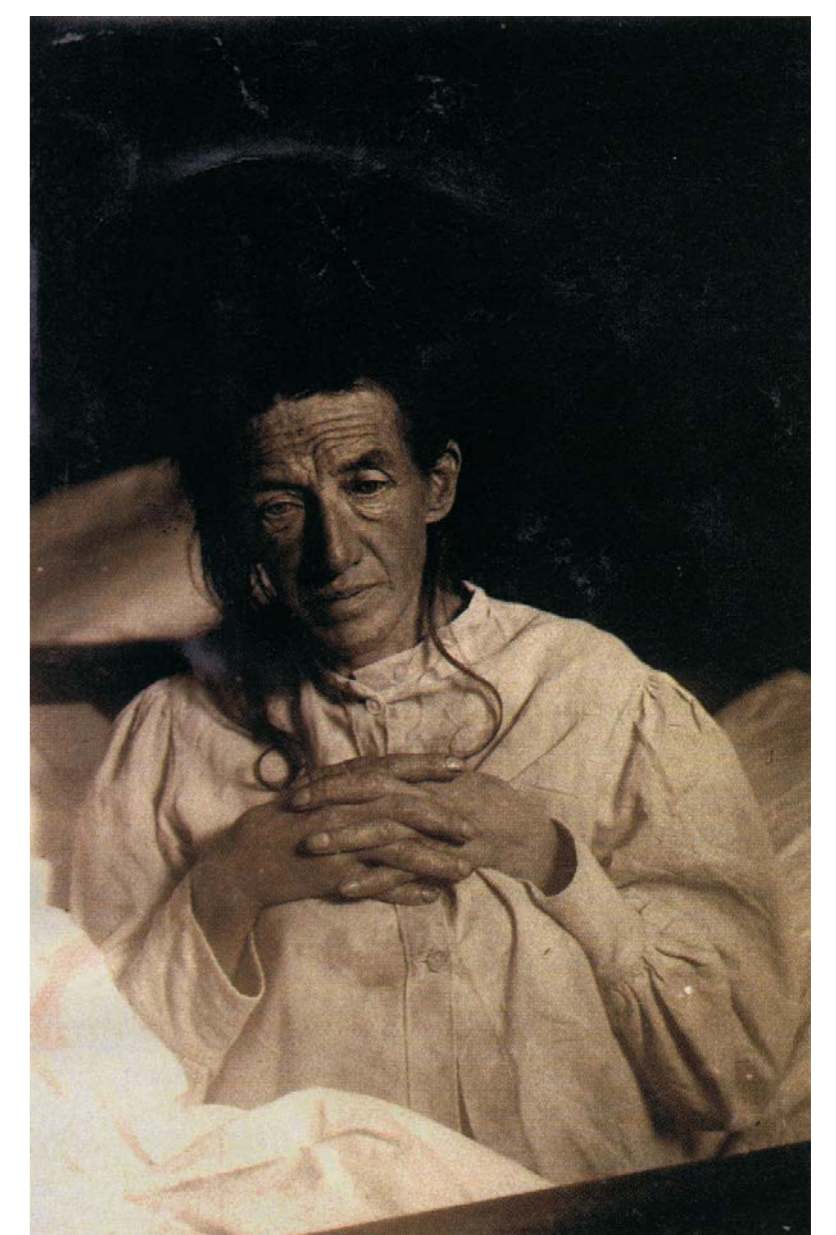
Zjutraj *exitus letalis*; vzrok smrti: septicaemia zaradi preležanin; anatomsko diagnoza: zmeren hidrocefalus (zunanj notranji); možganska atrofija; arterioskleroza drobnih možganskih žil; ?; pljučnica obeh spodnjih režnjev; nefritis.

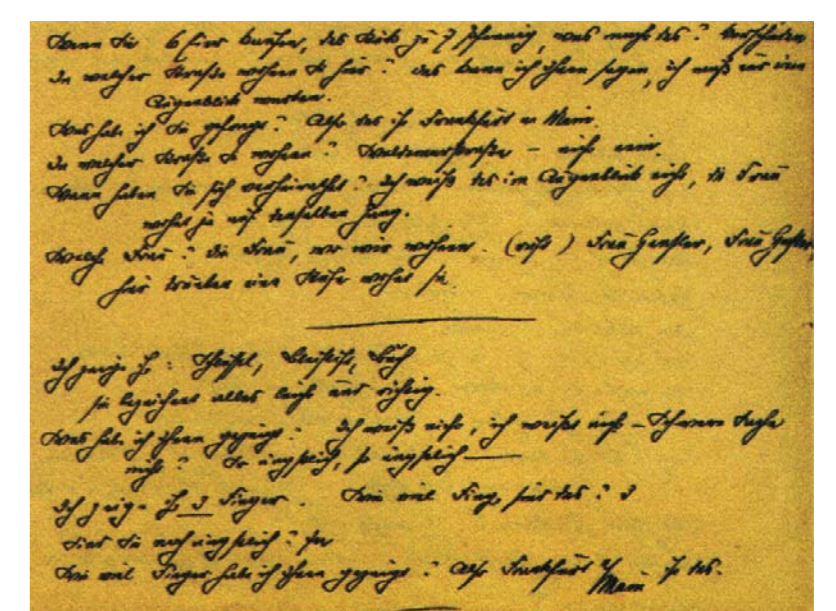
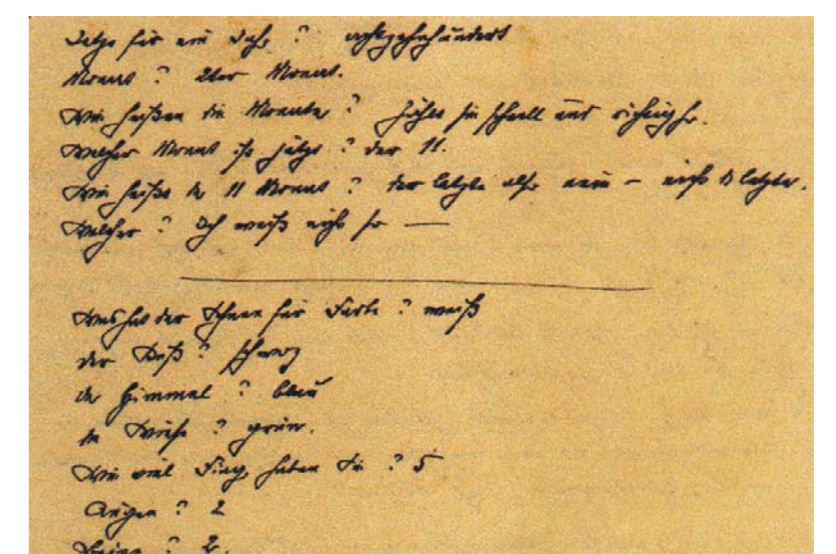
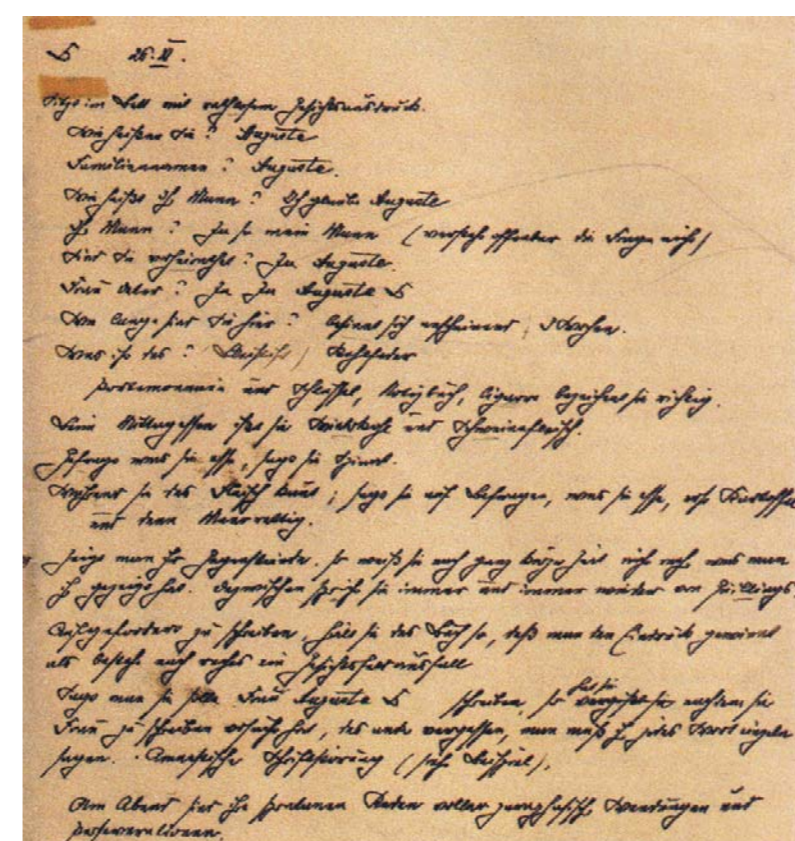
Slika 1: Naslovnica kartoteke Auguste D. (36 x 23,5 cm). Bolnica je bila sprejeta novembra 1901, umrla je 8. aprila 1906.

Slika 2: Pisava Auguste D. Datum je označil Alzheimer (26. XI. Frau Auguste D Frankfurt/Main).

Slika 3: Auguste D. Fotografija, november 1902.

Slika 5: Neurofibrilarne pentlje pri Augusti D., ki jih je narisal Alzheimer.